

İSLAM FIKHINA GÖRE HAYIZLI KADININ ORUCU

THE WOMEN'S ARMOR BY THE ISLAMIC IDEA

Hadi SAĞLAM¹, İbrahim ARPACI²

ÖZET: İslam fıkıh tarihinin klasik döneminde hayızlı kadının oruç tutamayacağı görüşü hâkimdir. Öyle ki bu konuda İcma'nın varlığı ileri sürülmektedir. Günümüzde ise bu hâkim fikhî görüşün aksine konu hakkında farklı yorumlar yapılmaktadır. Makalede klasik dönem bilginlerinin, hayızlı kadının oruç tutup tutamayacağı konusunda nasları anlama ve yorumlamada ileri sürdükleri gerekçeler ile günümüz bilginlerinin ileri sürdükleri gerekçeler merak konusu olmuştur. Bu çalışmamızda tarafların ortaya koydukları görüşlerin analizini yaparak bir senteze varılması amaçlanmıştır.

Anahtar sözcükler: Hayızlı Kadın, Hayızlı Kadının Orucu, Hükmi Kirlilik, Ezen

ABSTRACT: Fasting of a Woman in Menstrual Cycle according to Islamic Fiqh. In the classical period of Islamic Fiqh history the dominant idea was that a woman in menstrual cycle was not supposed to be fasting. It is even claimed that all Islamic scholars agreed on the matter back then. However, in our day there are views contradicting the dominant fiqh. The article aims to analyze the arguments set forth by classical period scholars' understanding of Islamic verses on the fasting of women having their periods and the counter-arguments of modern day scholars, in a bid to find a resolution to the debate.

Keywords: Woman on period, Fasting, Judicial dirtiness, Oppressor

1. GİRİŞ

Hayızlı kadınların, ibadetler açısından hangi tür yükümlülüklerle sahip olduğu görüşleri, klasik İslam hukuku kaynaklarında ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Bu kaynaklardaki genel kabule göre hayızlı kadının oruç tutamayacağı görüşü hâkimdir. Ancak günümüzde hayızlı kadının oruç tutabileceğini ileri sürenler de bulunmaktadır. İş bu nedenle hayızlı kadının oruç tutup tutamayacağı konusunda tarafların delillerinin ortaya konularak bir analiz yapılmasını gerektirmiştir. Bu durumda, klasik dönemlerdeki içtihatlarla, daha sonra ortaya çıkan görüşlerin birleştikleri veya ayrıldıkları noktaların analizi gerekmektedir. Hayızlı kadın oruç tutamaz mı yoksa tutamayabilir mi? Yani bu konuda kadınlara ruhsat mı tanınmıştır? Yoksa bu durumdaki kadından teklif mi kaldırılmıştır? Keza bu durum usul hukukumuzdaki teklifi hükmün mü vadi hükmün mü konusu mudur? Sonuçta Hayız, bir kadından vucup eda ehliyetini (hak ve fiil ehliyetini) ortadan kaldırmış mıdır? Kaldırılmışsa orucu neden kaza etmektedir? Kaldırmamışsa namazı neden kaza etmemektedir? Yoksa bu hüküm teabbüdi olmasıyla ilgili midir? Kadın kendi elinde olmayan sebeplerden dolayı tutamadığı orucu kaza etmesi bir eda mıdır yoksa bir kaza mıdır? Kaza ile eda arasındaki kavram farkındalığının da ortaya konulması gerekmektedir. Yoksa bu durum tatili hükümler kategorisine sokulup oruç tutamamasının illetinden hareketle kadına tanınan bir ruhsatın gereği midir? Günümüzde hayızlı bir kadının oruç tutmaması ruhsat bir hüküm olduğu gerekçesinden hareketle ilgili bazı görüşler ileri sürülmüştür. Bu çalışmamız hayızın mahiyeti, hayızlı kadının oruç tutup tutamayacağı konusunun ilgili tarafların gerekçelerini analizi ederek bir sonuca varılması hedeflenmiştir.

¹ Doç. Dr. Erzincan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Temel İslami Bilimler Öğretim Üyesi, Erzincan. Türkiye, hadisaglam1964@hotmail.com

² Yüksek Lisans Öğrencisi, Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslami Bilimler, Erzincan, Türkiye, ibrahimarpaci@msn.com

I.HAYIZ NEDİR

Hayız, lügatta, “akmak” anlamına gelmektedir.³ İstilahta ise hayız, “ergenlik çağına giren, menopoz görmemiş, sağlıklı kadının rahminden düzenli aralıklarla akan kanı” ifade eder.⁴ Hayız kelimesi “حاض” fiilinden mastardır. Kelimenin bu yönüyle asıl anlamı *akmak ve kaynamakla* ilgilidir. Sel taşıdığı zaman “*hâda ve fâda*” tabirleri kullanılır. Ağaç hakkında bu fiil kullanıldığı takdirde “*içindeki rutubeti, nemi aktı*” denir.⁵ Araplar, sakızı akan ağaçtan bahsederken حاض الشجر “*ağaç aktı*” derler. Yine içinden su akan vadi hakkında حاض الوادي ‘vadi aktı’ derler” diye aktarır.⁶

Hayızlı olan kadına “*hâid*” denir.⁷ Çoğulu ise “*huyyad ve havâid*” gelir. Bakara suresinde kullanım şekli olan *el- mahid* (محيض) kelimesi zaman ve mekân anlamı da taşımaktadır.⁸ Hayız zamanı veya hayız mekânı da anlaşılmaktadır. Keza bu “*mahîd*” ifadesi “*hayd*” yani “*hayız*” halinin kendisi içinde kullanılmıştır.

2. KUR’AN’ DA HAYIZ

مِنْ فَأْتُوهُنَّ تَطَهَّرْنَ فَإِذَا ۖ يَطْهُرْنَ حَتَّىٰ تَقْرُبُوهُنَّ وَلَا ۖ الْمَحِيضُ فِي النِّسَاءِ فَأَعْتَزَلُوا أَدَىٰ ۖ هُوَ قُلٌّ ۖ الْمَحِيضُ عَنِ سَأَلُونَكَ
الْمُتَطَهِّرِينَ وَيُحِبُّ التَّوَابِينَ يُحِبُّ اللَّهُ إِنَّ ۖ اللَّهُ أَمْرَكُمْ حَيْثُ

Sana kadınların ay halini sorarlar. De ki: O, bir rahatsızlıktır. Bu sebeple ay halinde olan kadınlardan uzak durun. Temizleninceye kadar onlara yaklaşmayın. Temizlendikleri vakit, Allah`ın size emrettiği yerden onlara yaklaşın. Şunu iyi bilin ki, Allah tevbe edenleri de sever, temizlenenleri de sever.⁹

Hayız hakkında semavi dinlere nispet edilen görüşlerin varlığı bilinmektedir. Yahudiler hayız halini uğursuzluk sayar, böyle bir kadını pis ve mundar kabul etmişler, onun bulunduğu yerde bulunmamak, yediği, içtiği ve oturduğu minderi dahi kötü sayarlardı. Hristiyanlar ise tam tersine bu durumu bir problem olarak görmeyip, hayızlı kadınla cinsel ilişkiye girmekte idiler. Bu denli bir ifrat ve tefrit arasında inen Kur’an ayetleri ve Hz. Peygamber’in uygulamaları ne Hristiyanlar gibi tamamen bu durumu görmezden gelmiş, ne de Yahudilerin yaptığı gibi kadınlara ağır gelebilecek bir uygulamaya gitmiştir. Kur’an’ı Kerim’de “*Hayız*” kavramı iki yerde geçmektedir. Biri hayız hakkında hüküm ifade eden yukarıdaki ayet ile diğeri de Talak süresinin 4. Ayetinde bulunan kadınların iddetleriyle ilgilidir. Çalışmamız hayız ile ilgili olan yukarıdaki ayetin esbabı nüzül ve ayetin anlaşılmasında izlenmiş yöntemleri ele almak olacaktır.

1.1. Ayetteki اَدَىٰ Kavramının Mahiyeti Üzerindeki Yorumlar

Ayetin esbabı nüzülü elbette önemlidir. Bu hususta sorulan bir sorunun cevabı niteliğinde bir ayetin varlığını görmekteyiz. Muhtemeldir ki hayızlı kadının durumunun “bir hastalık mı yoksa sıkıntılı bir hal mi” olduğuna dair bir soru üzerine vahyin bir düzenleme yaptığı sanılmaktadır. Ayette ifade edilen “*اَدَىٰ*” kelimesinin bir sıkıntıyı mı, meşakkati mi yoksa iddia edildiği gibi bir hastalığı mı ifade ettiği önem arz eder.

³ Mevsili, Abdullah b. Muhammed, *el-İhtiyâr li Tali’lil-Muhtâr*, İstanbul 1990, I, s. 36.

⁴ Ebü’l-Kâsım Mahmud b. Ömer ez-Zemahşerî, *el-Keşşaf an hakâiki’t-tenzil*, tahk. Abdurrezzâk el-Mehsî, (Dâru İhyai’t- Tûrasi’l-Arabî, Et-Tahanevi, *Keşşaf*, Lübnan, Beyrut 1997), c. IV s. 727; Yavuz, Yunus Vehbi, *TDV İslâm Ansiklopedisi* (DİA), “Hayız”, c. XVII, 51.

⁵ Kurtubî, Ebu Abdullah, Muhammed b. Ahmed el-Ensârî İmam, *el- C’amiu li-Ahkâmi’l- Kur’an*, (M. Beşir, Çev.) Eryarsoy, Buruc Yayınları, İstanbul 2015), c. III s. 230.

⁶ “Delilleriyle Büyük Şafii Fıkhi, Muğni’l- Muhtâc (Minhâcû’t- Talibîn Şerhi), (D. Soner, Çev.) Miraç Yayınları, İstanbul 2009), c.II, s. 131.

⁷ Sa’di Ebû Ceyb, *el-Kâmusü’l-Fıkhî*, (Dârü’l-Fikr, Dimaşk 1988), s. 107.

⁸ Bakara, 2/222.

⁹ Bakara 2/222.

Bu kavramla ilgili müfessirler ve hukukçular farklı görüşler ortaya koymuşlardır. “أدى” genel olarak pis olan bir şeyi kinayeli olarak ifade eder.¹⁰ Bununla kirlilik ve pislik kastedilir.¹¹ Ayetteki eziyetten maksat kan, âdetin kokusu ve tiksindiriciliği, necis oluşu ve murdarlığıdır.¹² “أدى” in aynı zamanda aşırı olmayan zarar anlamı da vardır. Öte taraftan kadındaki bu “أدى” hali, bir yenilenme, oradaki önceki kanın yeni bir üremeye meydan vermek için dışarı çıkıp yeni kanın gelmesi, spermin orada uygun bir zeminde yumurta ile buluşmasını sağlayan bir durumdur. Bundandır ki, bu durumdaki bir kadına yaklaşmamak, *ezâ*’dan uzak durmak şeklinde belirtilmiştir. Bu hem kadın açısından hem de erkek açısından böyledir. Ayrıca bu yasaktan murat Allah’ın emrine itaat etmek sureti ile şehveti kontrol altına almak kastı da vardır.¹³

“أدى” ile ilgili tanımlamalara devam edecek olursak, hastalık ve pislik için kullanıldığı; öyle ki, hoş gitmeyen her şeye dalalet ettiği şeklinde bir tanımlama da yapılabilir.¹⁴ Adet kanamaları, sadece pislik değil, aynı zamanda bir hastalık türüdür. Adet olan hayızlı kadın, bu haliyle sağlıklı değil, bilakis, hastalığa yakın bir görüntü sergiler.¹⁵ Dolayısı ile “أدى” kelimesinin hastalık anlamında kullanımı olduğu gibi, pislik ve necaset anlamında da kullanımı mevcuttur.¹⁶

2.2. “أدى” ve “مَرَضٌ” Kavramlarının Kur’an’da Geliş Şekilleri ve Benzerleri

Kur’an’da;

وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْمَجِيزِ قُلْ هُوَ أَدَىٰ فَأَعْتَرِلُوا النِّسَاءَ فِي الْمَجِيزِ وَلَا تَقْرُبُوهُنَّ حَتَّىٰ يَطْهُرْنَ فَإِذَا تَطَهَّرْنَ فَأْتُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ أَمَرَكُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ Bu ayeti kerimede kadının hayız hali durumu için onun “أدى” li bir hal olduğu ifade edilmektedir. Fakat bu kelime bazı müellifler tarafından Kur’an’da birçok yerde geçen “مَرَضٌ” kelimesi ile aynı anlamı taşıdığı ifade edilmektedir. Bhusus, hastalık anlamına gelen “مَرَضٌ” kelimesinin hüküm kapsamı ne ise “أدى” kelimesinin hüküm kapsamı da aynı olması gerektiği iddiası mevcuttur. Bu iddialara yönelmeden önce tartışmaya konu olan “أدى” ve “مَرَضٌ” kelimelerinin Kur’an’da hem lafzen hem de manen kullanım şekillerine bakmak icap etmektedir. Bu iddia sahiplerinin görüşlerini ileride aktaracağız.

Kur’an-ı Kerim’de “hasta ve onun mastarı “*hastalık*” kelimesi dört farklı kelime ile gelmektedir. Toplamda ise otuz defa geçmektedir. Kur’an’daki hastalık anlamı taşıyan *hastalık* kelimesi farklı kelime kalıpları gelmesine rağmen “أدى” kalıbı ile gelmediğini görmekteyiz. Dört farklı kelime kalıbı ile gelen ve otuz kelime olan “hastalık” bu belirtilen yerlerde zahiri ve manevi anlamlarıyla gelmiştir. Bu kalıplar “مَرَضٌ”,¹⁷ darrae,¹⁸ segame,¹⁹ harada²⁰ kelimeleridir. Zahiri ve batini olarak iki gruba ayırdığımız “hastalık” kelimesinin zahiri anlamıyla gelen kelimelerin yine zahir bir anlam olan “ay halindeki kişinin durumu bu belirttiğimiz kelimeler ile değil de “أدى” ile ifade edilmiştir.²¹

¹⁰ Kurtubi, *el-C’amiu li-Ahkâmi’l-Kur’an*, s. 229.

¹¹ Elmalılı, M. Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur’an Dili Tefsiri*, Sadeleştirme: Lütfullah Cebeci- Sadık Kılıç, Orhan Atalay, (Ankara, Akçağ Yayınları, 2015), c.II, s. 157.

¹² Taberi, *Taberi Tefsiri*, s. 545.

¹³ Diyanet Yayınları Heyet, *Kur’an Yolu*, s. 235.

¹⁴ Bkz: Mevdudi, Ebu’l-lâ, *Tefhimu’l Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri*, (Ter. Heyet, İnsan Yayınları, İstanbul), (t.y.) 174; er-Râzi, “Büyük Kur’an Tefsiri” (MefatihulGayb) c. I, s. 149.

¹⁵ Mevdudi, *Tefhimu’l Kur’an*, s. 174.

¹⁶ İzzet Derveze, *et-Tefsiri’lHadîs*, (V. İnce, Çev.) Düşün Yayıncılık, İstanbul 2014, c. 5, s. 253.

¹⁷ Bakara, 2.10.184.185.196; Nisa, 4/ 43, 102; Maide, 5.6.52; Enfal, 8/49; Tevbe, 9/ 91. 125; Hacc, 22/53; Nur, 24/50. 61; Şuara, 26/80; Ahzab, 33/12. 32. 60; Muhammed, 20. 29; Fetih, 17; Müzzemmil, 73/20; Müdessir, 74/31.

¹⁸ Bakara, 2/177; Enbiya, 21/83. En’am, 6/17; A’raf, 7/94.

¹⁹ Sâffât, 37/89, 145.

²⁰ Yusuf, 12/85.

²¹ الضَّرَاءُ ayette geçen “darra” kelimesi her ne kadar meallerde hastalık olarak çevrilmiş olsa da genelde darlık, sıkıntı, meşakkatli durumlarda kullanılan bir ifade olduğu için, makalede kast ettiğimiz “hastalık” kavramı içerisine

“أدى” kelimesinin Kur’an’da pek çok yerde geçtiği ve farklı anlamda kullanıldığını ifade edilmiştir.²²

3.KUR’AN’DAKİ KAVRAMLAR HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

İddia edildiği üzere “أدى” hükmen “مَرَضٌ” gibi bir illet ise, neden Allah (cc) kadınların o hali için “مَرَضٌ” ifadesini kullanmadı da sair ayetlerde farklı anlamlarda gelen bir kelime olan “أدى” ifadesini kullandı? Görüldüğü gibi hastalıkla ilgili ayet-i kerimeler dört farklı kelime ile kullanılmış fakat “أدى” kelimesine bu anlamda yer verilmemiştir. Öyle ki, “أدى” kelimesi “مَرَضٌ” kelimesi ile farklı anlamlara geldiği ile ilgili birkaç ayetten örnek getireceğiz: Nisa suresi 102. âyet-i kerimesi “size yağmurdan bir أدى (sıkıntı) bulunursa” veya da hasta (مَرَضٌ) olursanız bırakmanızda (namazı) sakınca yoktur” buyurulmaktadır. Eğer ki “أدى” kelimesi bir hastalık olsaydı ya da hastalık yerine kullanılan bir kelime olsaydı ilgili ayet-i kerimede sıkıntı ve hastalık anlamına gelen kelimelerin tek bir kelime olması gerekmekte olduğu sanılmaktadır. Ayet bu şekilde olmamakla birlikte bu iki kelime arasına “و” takısı gelmek sureti ile ikisinin de birbirinden farklı anlama sahip oldukları ortaya çıkarılmıştır. Nisa suresi 102. ayetinde geçen “و” takısı, bir sonraki şeyin bir önceki seçenekten farklılığını ortaya koyan bir edattır. Dolayısı ile Nisa suresi 102. Ayette geçen “و” edatı kendisinden önce geçen “أدى” ile kendisinden sonra geçen “مَرَضٌ” kelimesinin birbirinden farklı olduğunu ortaya koymakta olduğu kanaatindeyiz. Şayet, “أدى” in sıkıntı anlamına geldiği gibi hastalık anlamına geldiği şeklinde itiraz olduğu takdirde, şöyle bir örneklendirme ile cevap vermek icap eder ki, Nisa suresi 102. ayetteki²³ “و” takısı, bu belirtilen iki kelimenin arasına girmemeli ki, böyle bir anlamın olma ihtimali de bulunduğunu göstermektedir.²⁴ Aynı şekilde Bakara suresi 196.²⁵ ayetinde de hac ile ilgili bir ayette “مَرَضٌ” ve “أدى” kelimesinin arasına “و” takısı gelmektedir. Bu da Nisa 102 de, olduğu gibi iki kelimenin anlam itibari ile birbirinden farklı olduğunu ortaya koymaktadır.

Müçtehitlerin bu kavramlara yükledikleri anlamlarla vardıkları sonuçlar doğru orantılı olmuştur. Her iki kavramın yerine göre aynı anlamı ifade ettiğini söyleyenler olduğu gibi farklı anlama geldiklerini de söylemektedirler. Bu yorumların her biri içtihatı bir mesele olup zanni

girmeyebilir. Belki de zorlama bir yorum olabilir. Bununla ilgili detaylandırma farklı bir durumun başlığı olabileceği için bu durumu detaylandırmak kanaatinde değiliz.

²²Bayraktar Bayraklı her ne kadar çalışmasında “أدى” kelimesinin geçtiği yerleri ve anlamları aktaracağımız şekilde adlandırıp tespit etse de “أدى” kelimesinin geçtiği yerler anlamında sayı olarak eksik bir tespitle bulunduğunu belirtmemiz gerekir. Örneğin Bakara suresi 264. Ayet “أدى” kelimesinin geçtiği yerlerden biridir fakat ya sehven ya da eksik bir çalışma gerçekleştirdiği için Bayraklı bu ayete çalışmasında yer vermemiştir. Bu yüzden aşağıda yaptığı sınıflandırmayı bu anlamda mutlak bir çıkarım noktası olarak almadığımızı belirtmek isteriz. Ahzâb Suresi (69) “Üzmek; fena muamelede bulunmak”, Saf (5) “Üzmek; fena muamelede bulunmak”, İbrahim (12) “Acı ve eziyet”, Ahzâb (53) “Canını sıkıkmak”, Tevbe (61) “İncitmek”, Nisâ (16) “Cezalandırmak”, Âl-i İmrân (195) “Zarar görmek”, Bakara (196) “Rahatsızlık, hastalık”, Nisâ (102) “Zahmet”, Bakara (222) “Yara, kirlenme”

²³ وَإِذَا كُنْتَ فِيهِمْ فَأَقَمْتَ لَهُمُ الصَّلَاةَ فَلْتَقُمْ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ مَعَكَ وَلْيَأْخُذُوا أَسْلِحَتَهُمْ فَإِذَا سَجَدُوا فَلْيَكُونُوا مِنْ وَرَائِكُمْ وَلْتَأْتِ طَائِفَةٌ أُخْرَى لَمْ يُصَلُّوا فَلْيُصَلُّوا مَعَكَ وَلْيَأْخُذُوا حِزْبَهُمْ وَأَسْلِحَتَهُمْ وَذَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ تَغْفُلُونَ عَنْ أَسْلِحَتِكُمْ وَأَمْتِعَتِكُمْ فَيَمِيلُونَ عَلَيْكُمْ مَيْلَةً وَاحِدَةً وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِنْ كَانَ بِكُمْ أَدَى مِنْ مَطَرٍ أَوْ كُنْتُمْ مَرْضَى أَنْ تَضَعُوا أَسْلِحَتَكُمْ وَخُذُوا حِزْبَكُمْ إِنَّ اللَّهَ آعَدَ لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُهِيبًا

²⁴ Nisa Suresi 4/102.

²⁵“Hacci ve umreyi Allah için tam yapın. Eğer (bunlardan) alıkonursanız kolayınıza gelen kurbanı gönderin. Kurban, yerine varıncaya kadar başlarınızı tıraş etmeyin. Sizden her kim hasta olursa yahut başından bir rahatsızlığı varsa, oruç veya sadaka veya kurban olmak üzere fidye gerekir. (Hac yolculuğu için) emin olduğunuz vakit kim hac günlerine kadar umre ile faydalanmak isterse, kolayına gelen bir kurban kesmek gerekir. Kurban kesmeyen kimse hac günlerinde üç, memleketine döndüğü zaman yedi olmak üzere oruç tutar ki, hepsi tam on gündür. Bu söylenenler, ailesi Mescid-i Haram civarında oturmayanlar içindir. Allah'tan korkun. Biliniz ki Allah'ın vereceği ceza ağırdır.” (Bakara, 2/196)

galip olduğundan hiçbir kimse kendi yorumunun mutlak doğru olduğunu iddia edemez. Yukarıda ifade ettiğimiz gibi eza kavramı ile maraz kavramı birbirinde farklı kavramlar olup biri diğerinin yerine kullanılmamış olduğu kanaatindeyiz.

4. HADİSLERDE HAYIZ

حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ أَبِي مَرْيَمَ قَالَ أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ قَالَ أَخْبَرَنِي
زَيْدٌ هُوَ ابْنُ أَسْلَمَ عَنْ عِيَاضِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَبِي سَعِيدِ الْخُدْرِيِّ قَالَ خَرَجَ
رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي أَضْحَى أَوْ فِطْرٍ إِلَى الْمُصَلَّى فَمَرَّ عَلَى النِّسَاءِ
فَقَالَ يَا مَعْشَرَ النِّسَاءِ تَصَدَّقْنَ قَائِي أُرَيْتُكُمْ أَكْثَرَ أَهْلِ النَّارِ فَقُلْنَ وَبِمَ يَا رَسُولَ
اللَّهِ قَالَ تُكْثِرْنَ اللَّعْنَ وَتَكْفُرْنَ الْعَشِيرَ مَا رَأَيْتُ مِنْ نَاقِصَاتِ عَقْلِ وَدِينٍ أَذْهَبَ
لِلْبُرْجُلِ الْحَازِمِ مِنْ إِحْدَاكُنَّ قُلْنَ وَمَا نُقْصَانُ دِينِنَا وَعَقْلِنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ
قَالَ أَلَيْسَ شَهَادَةُ الْمَرْأَةِ مِثْلَ نِصْفِ شَهَادَةِ الرَّجُلِ قُلْنَ بَلَى قَالَ فَذَلِكَ مِنْ نُقْصَانِ
عَقْلِهَا أَلَيْسَ إِذَا حَاضَتْ لَمْ تَصَلِّ وَلَمْ تَصُمْ قُلْنَ بَلَى قَالَ فَذَلِكَ مِنْ نُقْصَانِ
دِينِهَا *

Ashab-ı Kiramdan Ebû Said el-Hudri anlatıyor. Bir Ramazan veya Kurban Bayramıydı. Resul-i Ekrem Efendimiz bayram namazlarını kıldığımız namazgaha geldi. Bir tarafta kadınlar da bulunuyordu. Onların yanından geçti ve şu hitapta bulundu:

"Ey kadınlar, sadaka veriniz [istiğfarı çok yapınız]. Çünkü bana cehennemlikler gösterildi, çoğu sizler idiniz."

Bunun üzerine o kadınlar: "Ya Resulallah, bizler ne yaptık da cehennemliklerin çoğu bizden olmuş" diye sordular.

Resulullah (a.s.m.) şöyle cevap verdi: "Çünkü sizler ötekine berikine çokça lanet eder, kocalarınıza karşı nankörlükte bulunursunuz. Ne gariptir ki, kendine hâkim akıllı ve dinine bağlı bir kimsenin aklını, sizin kadar eksik dinli hiçbir kimsenin çelebildiğini görmedim."

Kadınlar tekrar sordular: "Aklımızın ve dinimizin noksanlığı nedir, Ya Resulullah?"

Resulullah (a.s.m.) "Kadının şahitliği erkeğin şahitliğinin yarısı değil midir?" diye sordu.

Kadınlar "Evet" cevabını verdiler. Resul-i Ekrem Efendimiz izah etti ve tekrar sordu:

"İşte bu aklın eksikliğinden hayız gördüğü zaman [günlerce bekler> namaz kılmaz, Ramazan'da bir müddet oruç tutmaz değil mi?"

Kadınlar, "Evet" dediler.

— حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ قَالَ حَدَّثَنَا هَمَّامٌ قَالَ حَدَّثَنَا قَتَادَةُ
 قَالَ حَدَّثَنِي مُعَاذَةُ أَنَّ امْرَأَةً قَالَتْ لِعَائِشَةَ أَتَجْرِي إِحْدَانَا صَلَاتَهَا إِذَا طَهَّرَتْ
 فَقَالَتْ أَحْرُورِيَّةٌ أَنْتِ كُنَّا نَحِيضُ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَا يَأْمُرُنَا
 بِهِ أَوْ قَالَتْ فَلَا نَفْعَلُهُ *

Muâze şöyle dedi:

“Bir kadın, Aişe (Radiyahallahu Anha)’ya:

–Hayızlı kadın kılamadığı namazları kaza eder mi? diye sordu.

Bunun üzerine Aişe (Radiyahallahu Anha):

–Sen Haruralı mısın?

Biz Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)’in yanında hayız olurduk namazı kaza etmezdik ve onu kaza etmekle de emrolunmazdık! Dedi.”

4.1. Hadislerde Hayızlı Kadının İbadetler Açısından Durumu

Öncelikli olarak kadınların Hz. Peygamber’e kendi mahrem durumları ile ilgili olarak bizzat soru sordukları vâkidir. Bu durum, kadınlarla ilgili özel bir durum olduğu için kadınların Hz. Peygamber’e bu konuda soru sormaya çekindikleri, bu yüzden konunun bazı yönlerinin kapalı kaldığı, sorusu akla getirebilirdi. Rivayetlerden de anlaşılacağı üzere onların bu tür yaklaşımları böyle bir şüpheyi de izale etmektedir. Bu da kendileri açısından sordukları sorulara aldıkları cevaplar kendi nakilleriyle ümmete dağılmış bilgilere.

Konuya delil olarak sunulan hadislerin içerisinde en meşhuru, bir kadının Hz. Aişe validemize gelerek, “*hayız günlerimizde namazlarını kaza etmemiz gerekir mi?*” diye sorduğu sorudur. Hz. Aişe annemizde bunun üzerine “*Sen Harûriyye (Hariciler)den misin?*” (Hz. Âişe’nin kadına; “*Sen Harûrâlî mısın?*” diye çıkışması önemlidir. Harûrâ, Sıffin savaşında Ali’nin saflarından ayrılan Hâricilerin toplandığı yerdir.)²⁶ Sorusunu sorar ve onun da Harûrâlî olmadığını kendisinden öğrenir ve ona “Allah Elçisi zamanında biz âdet görürdük. Bize (âdetten sonra) namazımızı değil, sadece orucumuzu kaza etmemiz emredilirdi.”²⁷ Der.

İbn-ül Esir, “Hz. Aişe, bu sözüyle soru soranın kanaatinin sünnete ve cemaate aykırı olduğunu anlatmak istediğini belirtmiştir.²⁸ Aynı hadis-i şerifin hûlasasını Nesei’den gelen bir rivayette ise Hz. Aişe şöyle buyurmaktadır: “Rasulullah zamanında âdet görüyor sonra temizleniyorduk. Bize orucu kaza etmemizi emrediyor, namazı kaza etmemizi emretmiyordu.” Buhari ise Hz. Peygamber’in, “Hayızlı olan kadın Hayızlı iken oruç tutmaz namaz kılmaz değil mi” dediğini aktarıyor.²⁹ Tirmizi ’den gelen bir rivayette ise Hz. Aişe şöyle aktarıyor: “Hz. Peygamber döneminde Hayız görür ve ardından temizlenirdik. Bize orucu kaza etmemizi

²⁶ bkz. Ethem Ruhi Fiğlalı, “*Hariciler*” *TDV İslâm Ansiklopedisi (DİA) DİA*, c. XVI, ss.169-175.

²⁷ Buhari, *Hayz*, 21; Müslim, *Hayz*, 67; Tirmizi, *Taharet*, 97; Nesai, *Hayz*, 17, *Savm*, 64; İmam Ahmed b. Hanbel, *El-Müsne'd, Hayız-İstihaze-Nifas*, 4.

²⁸ İbnü'l Esir el-CezeriEbü's-SaadatMeeddüddin Mübarek b. Muhammed, *en-Nihaye Fi Garibil Hadis ve'l Eser*, H-r-r md.Tah. Mahmud Muhammed et-Tanâhî, (Kahire, Dar İbni'lCevzi Yayınevi, 1965), s. 143

²⁹ Buhari, *Hayz*, 304.

emreder fakat namazı kaza etmemizi emretmezdi.”³⁰ Yine Hz. Aişe ’den rivayet edilen hadiste, “Ramazandan üzerimde oruç kalırdı. Onu kaza edemezdım. Hatta Şaban ayı gelinceye kadar. Ta Şabanda tutardım. Bu, Rasulullah (sav)’ın mevki sebebiyle idi” diyor.³¹

4.2. “أَدَى” kelimesinin Hadislerde Kullanım Şekli

Hayızlı kadının durumu ile ilgili olarak bazı müelliflerin kadının bu durumunu hastalığın bir çeşidine benzettikleri ve dolayısı ile normal hastaya uygulanan hükmün, bu haldeki kadına da uygulanabileceğini, belirttiklerini, beyan etmiştik. Müelliflerin kast ettiği şekliyle efendimizin hadis-i şeriflerde “أَدَى” kelimesini kullanırken nasıl bir anlam muhtevası içerisinde kullandığını görmek, tezimizin amacı açısından isabetli olacağı kanısındayız.

Peygamberimiz (sav), Akika kurbanı ile ilgili bir mesele de çocuğun tıraş edilmesi ile ilgili olarak saçındaki o saç kıllarını bir manevi bir eza olarak görmek sureti ile “ve üzerinden ezayı izale ediniz” buyurmaktadır. Bir başka hadisi şerifte ise imanın derecelerini belirtirken “ve onun en alt derecesi ise yoldaki “eza” (burada kişiye yolda meşakkat olabilecek taş ve benzeri bir cismi kastediyor efendimiz)’yı gidermektir. Buyurarak, ezayı bir sıkıntının giderilmesi anlamında kullandığını görmekteyiz.”³²

4.3. Hadisler Işığında Eza ve Maraz Kavramlarının Değerlendirilmesi

Hayızlı kadının ibadeti, kapsamlı bir konuyu ihata etmiş olsa da, makalemizdeki muradımızın ortaya konulması açısından, sadece hayızlı olan kadınların oruçlarıyla ilgili Hz. Peygamber dönemindeki bazı uygulamalara ve efendimizin bu tür sorulara verdiği cevaplara yer verdik. Bunu yaparken de birbirinin benzeri sayılabilecek tüm hadislerle yer vermeyip, sadece konuyu özetleyen ve Hayızlı kadının oruç tutamayacağına hadisten delil getirenlerin yukarıda verdiğimiz hadisler üzerinden delil getirdiklerini belirtmek sureti ile o hadislerle bu başlığı sınırlandırmış bulunduk. Bundandır ki, ortaya konulan hadisleri hadis bağlamında değerlendirdiğimizde, konunun muhatabı olan kadın, kendisi ile ilgili soruyu bizzat efendimize sorup cevabını da kendisi almak sureti ile daha sonraki nesillere de Hz. Aişe annemiz ya da başka hanım sahabeler aracılığı ile aktarıldığını görmekteyiz.

Bahusus, yukarıdaki hadislerden anladığımız kadarı ile efendimiz kadının hayızlı iken oruç tutmaması gerektiği, Hayız süresinin bittikten sonra orucunu kaza edebileceğini söylemektedir. Dolayısı ile tartışmaya konu olan hayızlı kadının orucu meselesine hadisler açısından yaklaştığımızda, gördüğümüz kadarı ile hayızlı kadının oruç tutabileceğini iddia eden müellifler açısından herhangi bir delillendirmenin kendileri açısından mümkün olmadığını görmekteyiz. Fakat ilgili hadislerde geçen “قضى” kelimesinin “geçmiş bir ibadetin yapılması mı, yoksa vakti gelen ibadetin yerine getirilmesi” anlamında kullanılıp kullanılmadığı, tartışılması gereken bir konu olarak görmekteyiz. Bununla ilgili “قضى” kelimesinin başka hadislerde “vaktin edası mı yoksa geçmiş bir ibadetin yerine getirilmesi” anlamında mı kullanılıp kullanılmadığını incelemek gerekmektedir.

5. HAYIZLA İLGİLİ KLASİK İSLAM HUKUKU DÖNEMİNDEKİ GÖRÜŞLER (MÜÇTEHİT İMAMLARIN GÖRÜŞLERİ)

Fakihler hayızlı kadının oruç tutup tutamayacağı ile ilgili görüşlerini, “hükmi kirlilik başlığı altında bir değerlendirmeye tabi tutmuşlardır. Fakihler, hükmi kirliliğin Şari’nin ortaya koyduğu ya da ortaya koymadığı bir hikmete binaen verildiğini bildikleri için o hüküm belirlenen bir illete binaen tahsis edilmiş ise o hükme ikinci bir illet peyda etmeyi İcma’ya aykırı

³⁰ Buhârî, *Hayz*, 21; Müslim, *Hayz*, 15; Tirmizi: Bu hadis hasendir. Muâze ve Âişe’den de aynı şekilde rivâyet edilmiş olup ilim adamları bu hadisle amel ederler, hayızlı kadının orucu kaza edip namazı kaza etmemesi konusunda farklı bir görüş olduğunu bilmiyoruz.

³¹ Buhari, *Savm*, 40; Müslim, *Sıyam*, 151, Ebu Davud, *Savm*, 40, Tirmizi, *Savm*, 66, Nesai, *Savm*, 64.

³² Kurtubî, *el-Câmiuli Ahkâmi'l-Kur’ân*, ss. 235-236.

görmüşlerdir. ³³ Hayızlı kadının durumu ile ilgili olarak konuyu Fukaha'nın penceresinden ele alacak olursak, ilk olarak ihtilafa konu olan Bakara 222 de geçen “أدى” kelimesi ile ilgili olarak şu aktarımlarda bulunabiliriz:

Zaman zaman gerek ameli gerekse itikadî tüm mezhep imamlarını eleştirebilen onların zaman zaman görüşlerini kabul edip, zaman zaman kabul etmeyen³⁴ Ömer b. Abdurrahman es-Sârîsî, er-Râğîb el-İsfahânî, el-Müfredat adlı eserinde tartışmaya konu olan “أدى” kelimesi ile ilgili olarak, onun, anlam itibari ile canlı varlıklara dokunan sıkıntı ve zararı anlattığını belirtmektedir. Bu zarar ve sıkıntının da bedene ya da ruha dokunabileceğini, öyle ki, yapılan herhangi bir işin dünyevi ya da uhrevi bir sonucu olarak ortaya çıkabileceğini salık vermektedir. Ömer b. Abdurrahman es-Sârîsî, er-Râğîb el-İsfahânî

“أدى” ile ilgili olarak “aşırı olmayan zarar” anlamında da kullanıldığını ve aynı zamanda sadece kadın için değil; erkek için de eziyet verici olduğunu söyleyen görüşler de mevcuttur.³⁵ Hanefi mezhebinin görüşlerine kaynaklık eden şahsiyetler arasında bulunan Kassani, “Harûrâlî kadın hadisi” ile ilgili olarak, Hz. Aîşe'nin kadına vermiş olduğu cevap için: "Bu cevap, sorulan meselenin salt bir ibadet (taabbudî) olduğunu gösterir. (Yani mesele, üzerinde akılla hüküm verilecek bir mesele değildir.) Anlaşılan o ki, Hz. Âîşe'nin fetvası sahabeye ulaşmış ve hiç birisi de buna itiraz etmemiştir. O halde bu görüş, sahabenin icmaıdır,³⁶ demiştir.

Şafîî ulemasından İmam Nevevi, “Hz. Âîşe'nin, “Orucu kaza etmemiz emredilir, namazı kaza etmemiz emredilmezdi” sözü, üzerinde ittifak edilmiş hüküm olduğunu, adetli veya loğusa olan kadının, namazı kaza etmesinin farz olmadığı ama orucu kaza etmesinin farz olduğu hususunda icma olduğunu söylemiştir.³⁷ Ayrıca İmam Nevevi geleceğe matuf şöyle bir göndermede de bulunur ve der ki: “Harûrâlî kadın rivayeti, orucun haramlığına delil değildir, onda sadece orucu açmaya cevaz vardır. Âdetliye oruç, yolcuya olduğu gibi caizdir, farz değildir gibi bir yorum yapılacak olsa şöyle cevap verilir: Sahabe kadınlarının ibadet konusundaki içtihatları sabit olduğu gibi ibadete olan düşkünlükleri de bilinir. Eğer oruç caiz olsaydı onlardan bazıları bunu muhakkak yerine getirirdi.”³⁸

Yukarıda yer verdiğimiz hadis-i şerif ile ilgili, şayet hadiste orucun haram olduğuna değil, sadece tutmamanın caiz olduğuna delil vardır. Ayrıca seferde olduğu gibi, oruç tutmak caiz olabilir ama vacip olmayabilir, şeklinde bir yaklaşıma karşılık, İmam Nevevi'nin şu yaklaşımı ile cevap vermek gerekir: “Sahabe kadınların ibadetler konusundaki titizlikleri ve yapılabilecek olanı yapmaktaki hırsları bilinmektedir. Bu durumda oruç caiz olsaydı, en azından bazıları bu halde iken de oruçlarını tutarlardı. Kaldı ki, Buhari ve Müslim hadisindeki şu cümle de, âdetliye orucun ve namazın haram olduğunu gösterir: "Siz kadınlar günlerce oruç tutmadan ve namaz kılmadan oturuyorsunuz, bu da sizin dininizdeki farklılığı göstermez mi?"³⁹

Kendisi büyük bir nahiv ve edebiyat alimi olan Halil b. Ahmed, Hallil b. Ahmed “*Kitab-ul Ayn*” adlı eserinde, konuyla ilgili şöyle bir ifadeye yer vermektedir: Hz. Aîşe validemizden gelen hadis, sahih ve oluşan icma doğrudur. Ancak insanları yanıltan “قضى” kelimesidir. Bu kelime fıkhıta, vakti içinde yerine getirilmeyen bir ibadetin, daha sonra ifa edilmesi anlamında kullanılır. Lakin bu anlam, kelimeye sonradan yüklenmiştir. Sözlük anlamı, bir ibadeti zamanında yapmak yani eda etmektir. Kur'an'da, Sünnette ve sahabenin sözlerinde geçerli olan,

³³ Muhammed Alevi, el-Kintuğut, (Medine, *Risalet'ülFıkhiye*, 1998), s. 27.

³⁴ Kara, Ömer, “Meşhur Ama Az Tanınan Çok Yönlü Bir İlim Adamı: Râğîb El-İsfahânî”, Atatük Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı: 38. Erzurum 2012

³⁵ Muhammed Ali Sâbûnî, *Saffatü't-Tefâsîr*, (Beyrut:Dârü'l-Fikr, 1996), c. I, s. 127.

³⁶ Fakih, Ebubekir Bin Mesud, *Bedâiyü'üs-sanâiyü' fi tertîb-iş-Şerâyi*, (y.y) c. IV, s. 191.

³⁷ Nevevî, *Sahihu Muslim bi Şerh'in-Nevevî*, babvücubkada'is-savmala'l-hâidi ve dune's-salah, (Beyrut: yy, 1990)c. IV, s. 26,

³⁸ Nevevî, *Kitabu'l-Mecmu*, (Beyrut: yy, 2001), c. II, s. 266.

³⁹ Nevevî, *Kitabu'l-Mecmu*, s. 266.

kelimenin sözlük anlamıdır. فَإِذَا قَضَيْتُمُ الصَّلَاةَ فَإِذَا قَضَيْتُمُ مَنَاسِكَكُمْ âyeti; “Hac ibadetini eda ettiğinizde”⁴⁰“فَإِذَا قَضَيْتُمُ الصَّلَاةَ”⁴¹ demektir.⁴²

El- Ferâhîdî'nin Hz. Aişe hadisine bu yönlü yaklaşımı aslında meseleyi doğru bir yerden yakalaması olarak yorumlamak gerekir. Fakat her ne kadar Ferâhîdî, kendisinin belirttiği üzere “قضى” kelimesini örnek verdiği metinlerde olduğu gibi vaktin edası şeklinde bir itiraz ile duruma yaklaşırsa da, sahabe döneminde vuku bulan Hz. Aişe hadisinin, bu yanlış anlaşılmaya rağmen efendimizin buna müdahil olmamış olması, Ferâhîdî'nin bu yaklaşımının da sağlıklı bir yaklaşım olmadığı neticesine bizleri çıkardı kanaatindeyiz.

Diğer taraftan hayızlı kadının hayız halinde iken oruç tutabileceğini söyleyen ilk kişi de bu durumda Ferâhîdî olmaktadır. Çünkü kendisinin beyan ettiği gibi “قضى” kelimesi Hz. Aişe hadisinde, “vaktin edası” anlamında kullanılmışsa, o halde kadın bu durumda orucunu tutabilecektir.

Şafîi ulemasından meşhur fıkıh ve hadis âlimi İmamul-Harameyn el- Cuveyni ise bu durumda tutulan orucun sahih olmaması meselesi aklın (ictehadın) alanı olmadığını söylemektedir.⁴³ Hanefî ulemasından olan İbn-i Abidin ise “*Hâşiyet-ü İbn-i Abidin*” adlı eserinde, ayız ve nifaslı kadının oruç tutan gibi davranarak kendisini ona benzetmesinin mekruh olduğu, çünkü orucun onlar için haram olduğu gibi, oruçlulara benzemenin de haram olduğunu belirtir.⁴⁴

Muhammed İzzet Derveze, orucun hükmünü şöyle özetlemiştir: “Hayız ve nifas halinde bulunan kadınlar, oruçlarını yer, başka günlerde tutarlar.”⁴⁵“Şafîi ulemasından Abdurrahman el Ceziri, hayızlı kadınların ister nafîle ister ramazan orucu olsun oruç tutmalarının haram olduğu, şayet buna rağmen tutarlarsa da mün'akid olmayacaklarını belirtmiştir. Devamla böyle bir kimsenin ramazan ayında oruca niyet ederek oruç tutmasının da günah olacağını ifade etmiştir.⁴⁶

İbn-i Âbidin, Hayız hükümlerini ortaya koyarken, hayızın orucu haram kıldığını, bu durumdan dolayı oruç tutmaya bu halin mani olduğunu fakat vacip olmasına mani olmadığını söylemektedir. Devamla, kadının kan kesilip temizlendikten sonra orucunu kaza edebileceğini belirtir.⁴⁷

6. VUCUP VE EHLİYETİNİ AÇISINDAN

Klasik usul kitaplarımızda hayız kadından vucup ve eda ehliyetini ortadan kaldırmadığı ifade edilmiştir. Yani bu durumdaki kadın kendisinden teklif kalkmamıştır. Bu takdirde namaz ve oruçtan sorumlu mudur? Yoksa eda ehliyetini bu durumda daraltmış mıdır? Yahut kaldırmış mıdır? Bu takdirde kadının bu mükellefiyetinin özel bir nas ile genel hükümden istisna edilmesini gerektirmektedir. Bu da Peygamberimiz (sav)'in özel olarak beyan buyurduğu hadislerin durumuyla ilgili olsa gerektir. Bu hüküm azimet hükümleri katagorisinde olup ruhsat kapsamında bazı mazeretlerin kabulü noktasında ele alınması da gerekmektedir. Oruç bütün müminler için farz kılındığı halde hangi durumlarda kadınlardan kaldırılmıştır. Bu durumun gerekçesini Şâri'in nasta belirlemiş olduğu, bunun da taraflara eziyet olduğu ifade edilmesinin bilginlerin yorumlarına neden olmuştur. Hayızlı kadına yönelik dini kısıtlamalar bu eda ehliyetiyle yakında ilişkili olsa gerektir.

7. TAABBUDİ VE TA'LİLİ HÜKÜMLER AÇISINDAN

⁴⁰ Bakara, 2/200.

⁴¹ Nisa, 4/103.

⁴² *Kitab'ul-ayn, Tâcu'l -Arus, Lisan'ul-Arab, es-Sihah, el-Musbah'ul-munir.* قضي mad.

⁴³ Nevevî, *Kitabu'l- Mecmu*, s. 49.

⁴⁴ İbn-i Âbidin, *Hâşiyet-ü İbn-i Âbidin*, s. 291.

⁴⁵ Mansur Ali Nâsîf, *Et-Tâc*, (yy),c. II s. 88.

⁴⁶ *Abdurrahman El Cezeri, Mezâhib'ül Erbaa, İhyâtü'l-turâsü'l-Arabi*, (Beyrut:yy, 1991), c.I, s.133.

⁴⁷ İbn-i Abdin, *Reddü'l Muhtar Ale'dDürrü'l Muhtar*, (İstanbul: yy, 1982), c. I, s. 476.

Hayız halindeyken kadınların oruç tutup tutamayacağı görüşü bilimsel zeminden kaymış, kişilerin birbirlerine üstünlük taslayacak konuma adeta indirgenmiştir. Konu hakkında objektif çalışmalara hararetle ihtiyaç bulunmaktadır. Bu konuda ifrat ve tefrit noktasında pek çok çalışma bulunmaktadır. Bu haldeyken kadının oruç tutmasının haram ifade edilmesi bu hakikati ortaya koymaktadır.

İbadet hukukumuzdaki hükümlerin daha çok tabbudi olduğundan hükmün illetinden çok hikmetine yön verilmiştir. Taabbudi hükümlerin talili yönüne yaklaşmayanlar olduğu gibi bu hükümlerin illetlerine göre hüküm kuranlarda bulunmaktadır. Ayetteki oruç ile ilgili emirlerin istisnası yapılarak bazı düzenlemeler getirilmiştir. Yoksa müçtehitler ayetteki bazı kavramlardan hareketle içtihat mı etmişlerdir. Bu bağlamda hayızlı kadının oruç tutamayacağının ifadesi ya halin gerekçesini ya eza, maraz, hükmi kirlilik ve özür gibi çeşitli illetlere dayandırılmasının gerekçesi olmalıdır. Hükmün illetini maraz görenler ile illetini farklı taktir edenlerin içtihat farklılığından doğan bir durumun göstergesi midir? Ayetteki yasağın gerekçesinin araştırılmasında eziyet ve maraz durumu arasında müçtehitlerin yoğunlaşmaları yanında bu konuyu doğrudan tabbudi hükümler kategorisine sokarak savunanlar da olmuştur. Oruç tutmamanın gerekçeleri arasında hanki tür mazeretler bulunmaktadır. Bu durum içtihadi bir durum mudur yoksa nas mı bunu belirlemiştir.

7.1. Talili Hüküm Kabul Edip İlete Dayandırma Çabaları

Oruç tutabileceği görüşün savunanlar nassın illetinden hareketle azimet kararı olan oruç tutma emrinin gereği olarak kendilerine ruhsat tanındığını beyan etmektedirler. Bunun gerekçesini de nassın taraflar için belirlediği eza kavramına dayandırırılar.

7.2. Hayızlı Kadının Oruç Tutamayacağı Hakkındaki İcma'nın Varlığı

Hayızlı kadının oruç tutamaz şeklindeki icma'nın varlığı ileri sürülmektedir. Haddi zatında böyle bir icmanın varlığı söz konusu değildir. İcma varsa ne tür icmadır. Bu icma sadece zanni galip alanda olabildiği ki bu alanda icmanın varlığı hissi iddiaları içermektedir. İcma bütün müçtehitlerin ittifak ettiği bir konudur. Haddi zatında tahkimat kabilinden bir icma olmayıp zanni galip alanında yapılan bir icma olduğu, bu tür icmaların gerçek bilgiyi yadsıtmayacağını ileri sürerler. Klasik dönemdeki müçtehitlerin içtihatlarının mutlak doğru kategorisine sokulmasını doğru bulmazlar. Bu konunun usul hukuku gereğince yüzeysel miyop okumalara kurban giderek tarafgirlikten çıkılmadığı görülmektedir. Dini alandaki gayretlerin gereği ve doğruyu ortaya çıkarmak için metodoloji içinde kalarak temellendirilmesi gerekmektedir.

8. KADINLARIN ÖZEL HALLERİNDE ORUÇ TUTABİLECEĞİ GÖRÜŞÜ

Hayızlı kadının oruç tutamayacağı görüşünü hükmü kirlilikle temellendirme çabaları bulunmaktadır. Hükmi kirlilik oruç için gerekçe olamayacağı nitekim ramazanda istek dışı ihtilam olmanın orucu bozulmayacağı ilkesi aynı durumda ilkesel olarak kadının kendi elinde olmayan hayız durumu için de geçerlidir.

Hayızlı kadının oruç tutabileceğini iddia eden müellifler, kadınlardaki hayız halinin bir hükmi kirlilik olmadığı, dolayısı ile zahiri kirlilikten kaynaklı bir durum olduğu belirtmektedirler. Bununla birlikte, kadındaki Hayız halinin kişisel bir rahatsızlıktan kaynaklı olduğu için bu durumda (kişinin kendisi merkezli bir durum söz konusu olduğu için) genel

anlamıyla bu şartlar altındaki kadına, oruç yasağı getirilenin yanlış olduğunu belirlemektedirler.⁴⁸ Hayızlı kadının oruç tutabileceği ile ilgili görüşleri müelliflerin iddiaları doğrultusunda alt başlıklar halinde sunmaya çalışacağız.

1. Birinci maddede vereceğimiz müellif, orucun İslam'ın temel ibadetlerinden biri olduğu ve farz oluşunun da Bakara 183. Ayeti ile sabit olduğunu belirtir.⁴⁹ Bundandır ki, kadınları oruçtan men etmek, ayetin hükmüne ters olduğunu; öte yandan ayetin “*Hasta olanınız, sayısınca başka günlerde orucunu tutar*”⁵⁰ mealindeki kısmı erkek-kadın her mükellefi içerisine aldığı belirtmektedir. Bu yüzden erkek nasıl ki, normal hastalık durumunun dışında orucu kazaya bırakamaz ise kadın da aynı şekilde bilinen zahiri bir hastalığı yok ise, Hayız durumunun buna mani olmayacağını dile getirmektedir. Yalnız kanama gören, yani hayızlı kadın kendisi bu durumda iken kendisini kötü hissediyorsa oruç tutmayabileceğini, şayet iyi hissediyorsa da orucunu tutabileceğini ifade eder. Bahusus, kadının hayızlı iken oruç tutmadığı takdirde günahkâr olacağı, şeklinde bir takdir söz konusu olmadığı, hayızlı kadın üzerinden kazasını da yapsa sonuçta üzerinden oruç ibadetinin düşmüyor olması, aslında onların oruç tutabileceğinin göstergesi olduğunu belirtir. Gerekeceği olarak ise Hayız dönemindeki kadının oruç tutmasını yasaklayıp, daha sonra da tutamadığı bu oruçların kazasını yaptırmanın bir anlamı olmadığı mantıklamasını sunar.⁵¹

2. Hayızlı kadının orucu ile ilgili görüş beyan eden müelliflerden biri, hayızın tıpkı idrar gibi bir durum olduğu, dolayısı ile idrarını tutamayan birine nasıl ki sen namaz kılamazsın diyemeyeceğimize göre, o halde hayızlı kadına da oruç namaz gibi kısıtlamalar getirilenin doğru olmayacağını belirtmektedir. Devamla özürülü erkeğin ibadetten muaf tutulabilmediği gibi kadının da tutulamayacağını belirtmektedir. Nihai olarak ise Kur'an'ın sınırlamadığı bir şeyi hiç kimsenin sınırlayamayacağını ve Kur'an'a ters olan şeylerin hadis olamayacağını belirtmektedir.⁵²

3. Hayızlı kadının oruç tutabileceğini iddia eden müelliflerden bir diğeri de şu şekilde bir mefhumu mana üzerinden tartışma yürütmektedir: Kendisi, Bakara 185. ayetin, “hasta ve yolcu olanların hastalıkları ya da yolculukları bittiğinde oruç tutabilirler” dediğini, Bakara 222. ayet ise, regl olan kadınlar için bu halin kendileri için bir sıkıntı, eziyet olduğu, bu durumda iken eşleriyle birlikte olmamaları gerektiği belirtildiği ayetinden hareketle, Bakara 222’de Regl olan kadın için kullanılan “*أُذَى*” kelimesinin hastalığın bir alt derecesi olduğunu iddia etmektedir. Buna göre Bakara suresi 185. ayete göre hasta olan kişi hastalığından kurtulduğunda oruç tutabiliyorsa, hastalığın bir alt derecesini ifade eden “*أُذَى*” durumunda olan kadın da muayyen günlerinde kendini iyi hissediyorsa tutabilir, şeklinde görüş ifade etmektedir.⁵³

4. Ramazanda oruç tutmama ruhsatını kullanan hasta, o günlerin orucunu daha sonra tutar. Adetli kadın da bu günlerde hastalanıyorsa aynı kapsama girer. Oruç tutmama, onun için de ruhsat olur. Çünkü adet hali oruca engel değildir. Eğer engel olsaydı kadın, âdetli günlerinde kılamadığı namazları daha sonra kılmadığı gibi tutamadığı oruçları da daha sonra tutmazdı.⁵⁴

5. Hayızlı kadının oruç tutabileceğini iddia eden müelliflerden bir başkası, oruç ayetinde, hastalara oruçlarını yeme izni verildiğini, ama oruç tutmak isterlerse buna engel konulmadığını,

⁴⁸ bkz. Orhan Atay, *Kur 'ana Göre Araştırmalar 4*, Ankara, Akran Yayınevi, 1995, s. 151; Yaşar Nuri Öztürk, *Kur'an'daki İslam*, (İstanbul: Çağ Yayınları, 1994), ss. 451-452.

⁴⁹ *Ey iman edenler! Oruç sizden önce gelip geçmiş ümmetlere farz kılındığı gibi size de farz kılındı. Umulur ki korunursunuz.* (Bakara, 2/183).

⁵⁰ Bakara, 2/185.

⁵¹ Süleyman Ateş, “Kur'an Mesajı”, *İlmi Araştırmalar Dergisi*, Ocak 98 Sayı 3, ss. 24-25; Kemal Yıldız, *Hanımların Özel Halleri*, İstanbul: Semerkant Yayınları, 2007), ss. 17-18.

⁵² Süleyman Ateş, Kur'an Mesajı”, *İlmi Araştırmalar Dergisi*, Ocak 98 Sy. 3, ss. 24-25.

⁵³ Bkz. <https://www.youtube.com/watch?v=bnhqXqv-bg8>; (21.06.2017);

<https://www.youtube.com/watch?v=YTbu0BPRew> (12.05.2017)

⁵⁴ Bayındır, *Kur'an Işığında Doğru Bildiğimiz Yanlışlar*, s. 325.

hatta bunun daha da makbul olacağını belirtmektedir. Devamla, hayızlı kadınların bu durumu bir özür hali olduğuna göre isterlerse oruçlarını tutabilir, namazlarını da abdest alarak kılabilirler ve bunların hükmü, özürhallerin hükmü gibidir, şeklinde ifade ediyor. İddiasına tez olarak da, hiçbir kimsenin özründen dolayı cezalandırılmayacağını ve bir kadının her ay için namazını bırakırsa huzursuzluk hissedeceğini, hem de namazdan geri kalacağını belirtmektedir. İlgili müellif, son tahlilde hayızlı kadının oruç tutmayıp namaz kılamayacağı ile ilgili rivayetlerin Peygambere atılmış bir iftira olduğunu salık veriyor. Şayet iddia edildiği gibi hayızlı kadınla ilgili bir yasak olsaydı Kur'an'ın hayızlı kadına getirilen yasakla ilgili bir hükmü olurdu diye de ilave etmektedir. Son tahlil de ise bu durumdaki kadınların durumlarının özürhaller gibi olduğu ve oruç tutmayacakları gibi bir hükmün de olmadığını belirtmektedir.⁵⁵

6. “Bazı kimseler de adetli kadının hasta olduğu için oruç tutmaması gerektiğini söylemektedir, fakat bu kişiden kişiye değişen bir durumdur ve adetli olduğu günleri ağır geçiren bir kadın, adetli olduğu için değil hasta olduğu için orucunu tutmaz. Tutmaması yasak değil izin olup, tutması daha hayırlıdır. Tutmadığında ise daha sonra iyileştiğinde bu oruçları kaza etmesi yani iyileştiği günlerde tutması gerekmektedir.”⁵⁶

Müelliflerin bu yaklaşımına binaen Fahreddin-i Râzî tefsirinde bilakis kadının Hayız halinin bir hastalık olmadığı, kadının rahmindeki kanın bir fazlalık kanı, bozuk bir kan olduğu, bunu dışarı atması gerektiği şayet bu kanı dışarı atmadığı takdirde bir hastalığın olabileceğini belirterek, normal idrar ve büyük abdestin de böyle bir hal olduğuna işaret eder. Râzî bu tespit ve yaklaşımıyla yukarıdaki müelliflerin ortaya koyduğu hastalık benzetmesine de böyle bir şerh düşmüş olduğunu görüyoruz.⁵⁷

Yunus Vehbi Yavuz'un İslam Ansiklopedisi “Hayz” maddesindeki şu tespiti oldukça dikkat çekicidir. Yavuz, hayızın bir abdestsizlik, cünüplük hali olması hasebi ile yani hükmen kirli ve hadesli kabul edildiğinden namaz, Kur'an, oruç, Kâbe'yi tavaf gibi ibadetleri yapamayacağını belirtir. Cinsel ilişkiye girilemeyeceği husus ile ilgili de oradaki uzvun kirli ve tiksindirici olmasından dolayı bir yasağın söz konusu olduğunu belirtir.⁵⁸

Bu açıklama açıkçası bizi şu sonuca götürür ki: Bakara 222. ayetinde “*hayızlı kadınla cinsel ilişkiye girmeyin*” ayeti, sadece cinsel ilişkiyi yasaklıyor; bunun dışında namazı, orucu, Kâbe'yi tavaf etmeyi, Kur'an okumayı ya da elle tutmayı yasaklamıyor, diye yorumlayanlar açısından, şöyle bir pencere açmış oluyor. O da, Bakara suresindeki ilgili ayetin cinsel ilişkide bulunurken cinsel organının kirliliği ve iki tarafa ilişki sırasında dokunacak hissi tiksinti gibi sebeplerden ötürü bu ilişkiyi yasaklıyor. Bu yüzden ilgili ayet kadın ve erkek arasındaki bir ilişkinin daha sağlıklı temeller üzerine devam etmesi hususu ile ilgili olarak zahiri bir kirliliğin neden olabileceği bazı olumsuzluklara dikkat çekmek sureti ile yasaklamaktadır. Nitekim Kur'an'ın sair yerlerde mümini tanıtırken zahiri temizliği kastetmek sureti ile “onlar ki temizdirler ve Allah'a iman ederler” derken, zahiri bir durumun nasıl da iman ile ilişkilendirildiğinin de hak katında bir göstergesidir. Bahusus; Bakara 222. ayet-i kerimesindeki hayızlı kadınla cinsel ilişkide bulunulmamasının emredilmesi, zahiri bir durumun neticesinde ortaya konan bir hükümdür. Bunun dışında Kâbe'nin tavaf edilememesi, Kur'an okunamayıp el sürülememesi, oruç tutulamaması, namaz kılınmaması Klasik İslam hukuk doktrininin bu ayetten çıkardığı bir anlam değil; bizzat Hz. Peygamber'in hadislerinden çıkardığı hükümlerdir. Oysa hayızlı kadının oruç tutabileceği şeklinde savlarda bulunan müellifler bu ayetin hayızla ilgili tüm hükmün ihata edildiği bir ayet olduğu düşüncesinden hareketle, burada bunun

⁵⁵ Konu ile ilgili sair ifadeler için bkz. Bayraktar Bayraklı, *Yeni Bir Anlayışın Işığında Kur'an Tefsiri*, (İstanbul: Bayraklı Yayınları,2013) c.3. s.112-117; Ateş, , Kur'an Mesajı” *İlmi Araştırmalar Dergisi*, s. 25; Öztürk,Yaşar Nuri, *Kur'an'daki İslam*, s. 451, 452.

⁵⁶ <http://www.suleymaniyevakfi.org/kuran-dersleri/2-bakara-suresi-185-ayet.html> (02.03.2017).

⁵⁷ er-Râzî, “*Büyük Kur'an Tefsiri*”(Mefatihul Gayb) s. 150.

⁵⁸ Vehbi Yavuz, Yunus, *TDV İslâm Ansiklopedisi* (DİA), “Hayz”, c.3, s. 53.

yasaklanması diğerlerinin yasak olmadığı şeklinde anlama çıktığını iddia etmiş bulunmaktadırlar. Oysaki Yavuz'un da ifade ettiği üzere hayızlı kadının cinsel ilişkiye giremeyeceği konusu ilgili ayetin yukarıda belirttiğimiz nedenden ötürü konu edilmiş iken, oruç tutamayacağı gibi hükmün de o ayetten bağımsız olarak farklı bir hikmete binaen efendimiz aracılığı ile ortaya konuşmuş bir hükümdür.

Nitekim Kur'an söz ettiği meselelerle ilgili olarak söz ettiği andan itibaren o konuyla ilgili hususları tek bir yerde vermeyebilir. Örneğin, İsra suresinin 85. Ayetinde "*Sana ruh hakkında soru soruyorlar. De ki, Ruh, rabbimin bileceği bir şeydir. Size pek az bir bilgi verilmiştir.*"⁵⁹ Diyerek, ruh ile ilgili bir mesele hakkında tanımlamada ya da açıklamada bulunurken, orada ruha değindi diye bir başka ayette ruha değinmiyor değildir Kur'an. Dolayısı ile Zümer suresi 24. Ayetinde "*Allah, (ölen) insanların ruhlarını öldüklerinde, ölmeyenlerinkini de uykularında alır. Ölümüne hükmettiklerinin ruhlarını tutar, diğerlerini belli bir süreye (ömürlerinin sonuna) kadar bırakır. Şüphesiz bunda düşünen bir toplum için elbette ibretler vardır.*"⁶⁰ Buyurarak her hangi bir kavramın konuyla ilgili bağlamını göz önüne alarak sair yerlerde konuyu tekrar açıp farklı farklı sunumlar yapabiliyor. Yine Allah'u Zülcelal Bakara suresi 275,276 ve 278.⁶¹ Ayeti kerimelerde faizden söz edip onu yasaklayıp sakıncalarından söz ederken, Al-i İmran suresinin 130.⁶² ve Nisa suresinin 161.⁶³ ayetlerinde daha önce faiz ile ilgili önceki ayetlerde ifade etmediği bir hususu ya da durumu yasağı dile getirebiliyor. Bu da Kur'an'ın anlam metodolojisini anlamak bakımından önemli bir izbedir.

Bu yüzden Bakara 222. ayetinde Hayız ifadesinin geçmiş olması onun siyak sibakı noktasında hükme konu olacak tüm hususları Kur'an'ın ortaya koyduğu anlamına gelmez. Öyle ki, Hz. Peygamber'in eşek etini ayette yer almamasına rağmen haram olduğunu beyan etmesi⁶⁴ ya da Kur'an'ın namazı emredip⁶⁵ nasıl kılınacağını belirtmemesi ve efendimizin o belirtilmeyen hususlar üzerinden hüküm vermesi bu kabilden bir durum olduğu kanısındayız...

"Ayrıca âdetli kadının ramazanda oruç tutamayacağını aslı olsaydı, mutlaka Kur'an'da kadının Hayız halinde bu ibadetleri yapamayacağına dair bir açıklama olurdu. Zira Kur'an, İbadet yapamama gibi önemli bir hali kapalı bırakmaz, bunu belirtirdi." Denilmişti. Kur'an da, neyin ne şekilde ne kadar detaylandırılacağı, neyi detaylandırmayacağı Allah'ın (C.C) takdiratındadır. Dolayısı ile kadınların özel hallerinden söz eden ayetin aynı şekilde şayet öyle bir emir olsaydı bu ayette ifade edilmesi gerektiği gibi bir durum söz konusu değildir.

Nitekim abdest, namaz kılabilmek için gerekli olan bir düstur iken, asıl hedef olan namaz abdestin nasıl alınacağından daha detaylı anlatılmamıştır. Bu da bizlere bir konuda hüküm olabilmesi için bunun Kur'an da detaylandırılmasının gerekli olmadığını sonucuna çıkarır. Neden detaylandırılıp neden detaylandırılmadığı ya da detaylandırılmadığını düşünmenin vahyi gayrimetlup ve fiili ibadetlerin Hz. Peygamber'in şahsında mücessem hale gelmesi ya da gelmemesi ile ilgili farklı bir konuya mihmandarlık edeceği ve bizim kendi çalışma sınırlarımızın dışında farklı bir bilgi yükünü de kendi ile birlikte getireceği için işin o yönüne değinmeyeceğiz. Fakat geçişkenliği sağlamak niyeti ile bir hülasa olması için şöyle bir kaç cümlelik bir açıklama daha isabetli olacaktır:

⁵⁹ İsra,17/85.

⁶⁰ Zümer, 39/24.

⁶¹ Bakara, 2/275, 276, 278.

⁶² Al-i İmran, 3/130.

⁶³ Nisa Suresi, 4/131.

⁶⁴ Câbir b. Abdullah'dan rivayet olunmuştur; dedi ki: Rasûlullah (s.a), Hayber günü bize (ehli) eşek etini (yemeyi) yasakladı, at etini yememize izin verdi.(Buhari, *zebâih* 28,*hums* 20, *megâzi* 38; Müslim, *sayd* 23-25, 27, 30, 31, 37; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 4/354, 355, 357, 381.)

⁶⁵ Gündüz'ün iki tarafında ve gecenin gündüze yakın saatlerinde namaz kıl. Şüphesiz iyilikler kötülükleri giderir.Bu öğüt alanlara bir öğüttür.(Hud, 28/114).

Kur'an'ı kerimdeki teabbüdi ibadetler detaylı bir şekilde Kur'an da yer almaz. Namaz ibadetinin nasıl yapılması gerektiği bilgisinin yer almadığı gibi... Dolayısı ile oruç da bir teabbüdi bir ibadettir ve tüm detaylar takdir edilmelidir ki, yer almaması onun önemli olup olmaması ile ilgili değil, amele bakan yönü olduğu için bizzat onu mücessem hale getirecek Rasulüllah ta detayı aranmalıdır. Bu yüzdendir ki, birçok teabbüdi ibadette olduğu gibi hayızlı kadının oruç tutup tutamayacağını da yine aynı şekilde efendimizden rivayet olunan hadislerden almış oluruz.

8.1. Kadınların Özel Hallerinde Oruç Tutamayacağı Görüşü

İslam, insan olmak ve Allah'a kul olmak bakımından kadınla erkek arasında herhangi bir fark görmemiştir. ⁶⁶Kadınların Hayızlı iken oruç tutamayacakları şeklindeki görüşlerin dağınıklığı ve ortaya konulan delillerin bir birliktelik arz etmesi hasebi ile Anadolu Üniversitesi Açık öğretim Ön Lisans Programı, “Günümüz Fıkıh Problemleri” adlı kitapta yer alan “Kadınların Özel Hallerinde Oruç Tutamayacağı Görüşü” başlıklı yazının burada verilmesinin isabetli olacağı düşüncesindeyiz.

“Kadınların özel hallerinde oruç tutamayacakları görüşü fıkıh kitaplarında ittifakla kabul gören hususlardan birisidir. Hanefî, Malikî, Şafîî ve Hanbelî mezheplerinde kadınların özel hallerinde oruç tutmalarının haram olduğu görüşü benimsenmiştir. Oruç tutulamayacağı hususunda ittifak eden İslam âlimleri, bunun gerekçesinde farklı deliller sunmuşlardır.

Hanefilerin de içerisinde bulunduğu bazı âlimler, orucu namaza benzetmişler ve her ikisinde de hükmî kirlilikten temizlenmenin şart olduğunu belirtmişlerdir. Yani cünüplük bir hükmî kirliliktir ve namaza engeldir. Aynı şekilde âdet kanaması da bir hükmî kirliliktir ve oruca manidir. Ancak buradaki kıyaslama orucun bozulması konusunda uygulanmamaktadır. Bu sebeple cünüp olarak sabahlayanın ya da ramazan günü uyuyup ihtilâm olanın orucu bozulmadığı halde, günün herhangi bir anında âdet veya lohusalık kanaması olan kadınların oruçları bozulmuş olur. Çünkü insanlar cünüplük haline kendi seçimleriyle son verebilirken, normal şartlarda âdet kanamasını kendi istekleriyle sonlandırma imkânına sahip değillerdir. Dolayısıyla bu iki farklı durumun birbirine kıyas edilmesi usul tekniği açısından kabul edilebilir bir durum değildir.

Bazı fıkıh âlimleri, hükmî kirliliğin oruca engel olmadığını, ancak adetli olma durumunun bu genel ilkedden istisna edildiğini dile getirmektedir. Bu durum hadis sebebiyle yapılmış olan bir istisnadır. Nitekim Hz. Aişe ‘den nakledilen bir hadiste şöyle denmektedir: “Biz Hayızlı iken namaz kılmaz ve oruç tutmazdık, yalnızca oruçları kaza etmekle emrolunurduk.” Yine bir kadın sahabenin Hz. Peygamber’e gelerek, “kendisinin şiddetli ve uzun süren bir Hayız gördüğünü, bu halinin uzun süre kendisini namaz kılmaktan ve oruç tutmaktan alıkoyduğunu belirterek, bu konuda ne diyeceğini ve ne yapması gerektiğini sormuştur...” Bu tür bir rivayetin varlığı bile sahabe kadınlarının âdet kanamasını ibadete engel bir durum olarak bildiklerini göstermektedir. Kadınların bu özel hallerinin oluşturduğu fizyolojik rahatsızlığın oruç tutmamaları için bir ruhsat oluşturduğunu söylemenin rasyonel dayanağı olamaz. Bütün kadınların aynı rahatsızlıkları hissettiklerini söylemek imkânsızdır.”⁶⁷

Hz. Peygamber, kadınların özel hallerini kastederek; “Siz geceleri namaz kılmaz ve günlerce Ramazanda oruç tutmazsınız” şeklindeki bir beyanda⁶⁸ bulunmuştur. Bu haberde ise, kadınların özel günlerinde namaz kılmadıkları ve oruç tutmadıkları (namaz kılmayıp oruç tutmayacakları)⁶⁹

⁶⁶ Nahl, 16/97; Gafir, 24/40.

⁶⁷ Anadolu Üniversitesi İlahiyat Ön lisans Programı-Günümüz Fıkıh Problemleri, s. 40-42.

⁶⁸ Müslim, İman 132.

⁶⁹San’ânî, *Sübülü’s-Selam*, c. I, s.173.

Fikhî hükümlerin muhtemel gerekçelere dayandırılması hukuk mantığı açısından çok uygun bir yöntem değildir. Bir kısım yazarlarca kadınların özel hallerinde oruç tutabilecekleri gündeme getirilince, doğal olarak karşı deliller de oluşmuştur. Özellikle kadınların bu döneminin “hasta” kapsamına alınması, nassda olmayanı nassa söyletmek olarak anlaşılmıştır. Hastanın oruçlarını kazaya bırakabilmesi, büyük oranda hastanın oruç sebebiyle ilave bir sıkıntıyı çekiyor olmasından kaynaklanmaktadır. Âdet kanaması döneminde oruç tutamamasının sıkıntı ile değil, hükmî kirlilik ile bağlantısı bulunmaktadır. Özur kanaması olan kadınların (müstehâze) bu durumu oruç tutmamalarına bir gerekçe değildir. Âdet kanaması olan kadın hasta kapsamında değerlendirilebiliyorsa müstehâzenin öncelikle hasta sayılması gerekirdi. Hz. Peygamber’in hadisinden hareketle hiçbir fakih bunların oruç tutmayabileceğini söylememiştir.⁷⁰

“Harûrâlı kadının Hz. Aişe annemize sorduğu soruya karşılık, Hz. Aişe annemizin verdiği cevap, adetli kadının o hal üzere iken her ne şartta olursa olsun oruç tutamayacağını delilidir. Aynı şekilde sair başka hadislerdeki bu manayı destekler rivayetlerde bu konudaki isabetli görüşü desteklemektedir.

Ayrıca hasta olan bir kişinin kendisini iyi hissettiğinde nasıl ki oruç tutabiliyorsa, hayızlı olan bir kişinin de kendisini iyi hissettiğinde oruç tutabileceği görüşünde bir kıyas hatası mevcuttur. Çünkü bahse konu olan durumla ilgili olarak birincisi zahiri kirlilikle ilgili bir durumun hükme bağlanması iken, bir diğeri ise hükmi bir kirliliğin hükme bağlanmasıdır. Bu durumda illetleri bir olmayan meselelerle ilgili aynı kıyası yapmak ciddi bir hata olacaktır. Bundandır ki, “Özel günlerindeki bayanın ibadeti ile fiziksel rahatsızlığı bulunan bayanın ibadeti arasında benzerlik kurarken, "iki olay arasında illet birliği bulunmadan yapılan kıyasın geçersiz olacağı" gözden kaçırılmıştır.”⁷¹

9. SONUÇ

Hayızlı kadının oruç tutabileceği savında olan müellifler, durumu talili bir durum olarak tanımlamak sureti ile illet üzerinde bir takım yorumlamalar getirmek sureti ile kadının oruç tutabileceğini söylerken, bir kısmı da meseleye konu olan ayetlerin doğru yorumlanmadıkları veya özellikle “قضى” kelimesinin yanlış mana edilmesi sureti ile bir karışıklığın bununda yanlış bir hükme neden olduğu iddiası üzerinde durmaktadırlar.

Hayızlı kadının oruç tutabileceğini iddia eden müelliflerin ortak özelliği günümüz yüzyılında yaşıyor ya da yaşamış olduklarıdır. Hayızlı kadınla ilgili ortaya konulan hüküm ise her ne kadar itiraza muhal de olsa İcma ile sabittir. O dönemin şartları içerisinde böyle bir görüş ortada olmadığı için İslam fakihleri makalemizde yer verdiğimiz üzere belirli başlı hadisleri delil getirmek sureti ile konuyu zapt altına almışlardır. Fakat günümüzdeki bazı müelliflerin bir kısım ayet ve hadisler ile ilgili yorumları Klasik dönemde ortaya konan hükümlerin bu dönemde ortaya atılan savlara tamamen cevap vermediğini görüyoruz. Bunun da sebebi belirttiğimiz gibi o dönemde böyle bir ihtiyacın hâsıl olmaması ile ilgili bir durum olduğu kanaatindeyiz.

Hayızlı kadının oruç tutabileceğini iddia edenlerin görüşlerine her ne kadar beş maddede yer versek de, aslında iki ana sebep üzerinden bu tartışmayı yürütmektedirler. Birincisi Bakara 222, 185 ve 183’ün doğru tefsir edilmiyor olduğu; ilgili ayetlerin konuyla ilgili var olan icma’nın dışında bir hüküm ortaya koyduğu şeklindeki iddiadır. Bu görüş ile ilgili olarak tartışmaya konu olan ifadeleri tekrar Kur’an ve Sünnete arz etmek sureti ile (yani o kelimelerin başka ayet ve hadislerde hangi anlam üzere geldiği) Allah’ın muradına karine olacak şekilde ortaya koymaya çalıştık. İkincisi hayızlı kadının oruç tutamayacağına hükmolunan İcma’nın kendisine dayanak yaptığı ilk hadis olan Harûrâlı kadın hadisindeki “قضى” kelimesinin vaktin

⁷⁰ Anadolu Üniversitesi İlahiyat Ön lisans Programı-Günümüz Fıkıh Problemleri, ss. 40-42.

⁷¹ Nihat, Dalgın, *Gündemdeki Tartışmalı Dini Konular*, s. 398

edası anlamında kullanıldığı, dolayısı ile ilgili hadiste Hz. Âişe'nin, "Hz. Peygamber, oruçlarımızı vaktinde kılmamızı emrederdi." şeklinde bir anlamın hadiste geçtiği, şeklindeki iddiayla ilgili olarak da, Hadis âlimlerimizin "قضی" kelimesini kendi kitaplarında hangi başlık altında tasniflediğine dikkat çekmek sureti ile, geçmiş bilginlerin "قضی" kelimesinden anladığı manaları da aktarmak sureti ile Şari'(Allah)nin muradına karine olmaya çalıştık. Burada ise Klasik İslam Hukuku Dönemi'ndeki görüş sahiplerinden "Ferahidi" haricinde gerek Klasik İslam Hukuku dönemi içerisinde gerekse günümüzdeki müellifler arasından ilgili iddia sahipleri dışında kimsenin böyle bir anlamın murat edilmediği belirttiğini anlamış bulunduk.

KAYNAKLAR

- Anadolu Üniversitesi İlahiyat Ön Lisans Programı, "Günümüz Fıkıh Problemleri" ss. 40-42.
- ATAY, Orhan (1995) "Kur 'Ana Göre Araştırmalar 4", (yy) Ankara.
- ATEŞ, Süleyman; (1998) "Kur'an Mesajı" *İlmi Araştırmalar Dergisi* Ocak 98 Sy. 3, ss. 24-25.
- BAYINDIR, Abdulaziz, (2014) "Kur'an Işığında Doğru Bildiğimiz Yanlışlar" Süleymaniye Vakfı Yayınları, Mayıs. ss.321-322.
- BAYRAKLI, Bayraktar, (2014) "Yeni Bir Anlayışın Işığında Kur'an Tefsiri" c.3. Bayraklı Yayınları, İstanbul
- BEŞER, Faruk, (2008) "Güncel Meseleler Dini Çözümler" İstanbul.
- BİNGÖL, Abdulkudus, (1982) "Klasik Mantık'ın Tanım Teorisi", Yayınlanmamış Doçentlik Tezi, Aüfef.
- CEZERİ, Abdurrahman b. Muhammed b. İyaz, (1991) "Mezâhibi'l-Erbaa" İhyâtü'l-Turâsü'l-Arabi, Beyrut
- ÇANTAY, Hasan Basri, (2011) "Tefsirli Kur'an Meali" Risale Yayınları.
- DALGIN, Nihat; (2009) "Gündemdeki Tartışmalı Dini Konular" Ensar Yayınları, İstanbul.
- Diyanet İşleri Başkanlığı İslam İlmihali I. Vı. Kadınlara Mahsus Haller, ss. 212-213
- Duman, Soner, (2009) "Delilleriyle Büyük Şafî Fıkı" Muğni'l- Muhtâc(Minhâcü't- Talibîn Şerhi) Miraç Yayınları, İstanbul.
- EBU DAVUD, "Sünen Terceme Ve Şerhi" Şamil Yayınları: (ty).
- ERSOY, Mehmet, (2013) "Kur'an Meali" Mahya Yayınları, İstanbul
- ESED, Muhammad, The Message Of The Qur'an, (Kur'an Mesajı) İşaret Yayınları, İstanbul, 2006.
- ER-RÂZİ, Fahrüddîn, Ebü Abdillâh Muhammed b. Ömer, (2000) "Mefâtihu'l-Gayb" (Et-Tefsîru'l-Kebîr) Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut.
- Et-Tahavi, "Keşşaf", (1996) Lübnan Beyrut.
- FAKİH, Ebubekir Bin Mesud, (1991) "Bedâyi' -Üs-Sanâyı' Fî Tertîb-İş-Şerâyi" Halep.
- FERİSİ, Abdurrahman, "El-Hukmu-L Vurud" c. II, Terhis, Beyrut (ty).
- HANBEL, Ahmed. b. "Müsned" (2001) (Thk. Şuayib Arnavut Vd.) "Müessesetü'r-Risâle" Beyrut.
- İBN-İ ABİDİN, Muhammed Emin b. Ömer b. Abdulaziz, (1984) "Reddü'l-Muhtâr 'Ale'd-Dürri'l-Muhtâr Şerhi Tenviri'l-Ebsâr" Kahraman Yayınları, İstanbul.
- İBN MÂCE, Ebü Abdillâh Muhammed b. Yezid, (1996) "Sunenu'lbnMâce" (Şerh.Ebu'l-Hasen El-Hanefî El-Ma'ruf Es-Sindî) Dâru'l-Marife, Beyrut,
- İBNÜ'L ESİR, el-Cezeri Ebü's-SaadatMecdüddin Mübarek b. Muhammed, *en-Nihaye Fi Garibil Hadis ve Eser*, H-r-r md. (1965) (Tah. Mahmud Muhammed et-Tanâhî), Kahire,
- İBN SA'D, "Et-Tabakat, Daru Sadır", Beyrut, Ty. Vııı, 491.
- Kandemir, Mehmet Yaşar ve Diğerleri, (2014) "Açıklamalı Kur'an'ı Kerim Meali" İfav, İstanbul.
- Karaman, Hayreddin ve Diğerleri, (2003) "Kur'an Yolu: Türkçe Meal ve Tefsiri" DİB Yayınları, Ankara.
- Lisan'ul-Arab, Es-Sihah, El-Mısbah'ul-Munir. قضی Mad.
- KURTUBÎ, Ebü Abdillâh Muhammed b. Ahmed El-Ensârî, (2003) "El-Câmi' Li Ahkâmi'l-Kur'an" Tahk. Hişam Semîr El-Buhârî, Dâru Âlemi'l-Kütüb, Riyad,
- Kutsal Kitap Tevrat, *Levililer*, (2003) III. Baskı, Kitabı Mukaddes Şirketi İle Yeni Yaşam Yayınları, İstanbul.
- MÜSLİM, Ebu'l-Hüseyn El-Haccac, (1994) "Sâhih-İ Müslim", (Şerh.MuhyiddinEbîZekeriyya Yahya b. Şeref Nevevi) Beyrut.
- NESEFİ, Ebu'l-Berakât Abdullah b. Ahmed, (2005) "Tefsîru'n-Nesefî" (Tahk. Mervân Muhammed Eş-Şa'âr) Beyrut.
- NEVEVİ, Ebü Zekeriyâ, Yahya b. Şeferüddîn, Eş-Şafî (2001) "Kitabu'l-Mecmu" Beyrut; "SahihuMuslim, (1990) "BiŞerh'in-Nevevî", Beyrut.
- ÖZTÜRK, Y.N. (1994) "Kur'an'daki İslam" Yeni Boyut Yayınları, İstanbul.
- PALEVİ, Alâeddîn, (2015) "El-CevabulMuaggulu An EhemmiMesaili'l Usul" İ'tisam Yayınları.
- SA'Dİ, Ebü Ceyb, (1988) El-Kâmusü'l-Fikhî, Dâru'l-Fikr, Dimaşk.
- SÂBÜNÎ, Muhammed Ali, (1996) "Sefvetü't-Tefâsîr", Dâru'l-Fikr, Beyrut.
- Şentürk, L. Ve Yazıcı, S. (2016) "Güncel Dini Meseleler", Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1. Baskı, Ankara.

TABERİ, Ebu Cafer Muhammed b. Cerir, “*Taberî Tefsiri*”, Ter. Kerim Aytekin. Hasan Karakaya. Hisar Yayınevi. İstanbul. 1996.

Türkiye Diyanet Vakfı Kuran-I Kerim Meali, Hazırlayanlar: Prof. Dr. Hayrettin Karaman - Prof. Dr. Ali Özek - Prof. Dr. İbrahim Kafi Dönmez, Prof. Dr. Mustafa Çağrı - Prof. Dr. Sadrettin Gümüş - Doç. Dr. Ali Turgut, Ankara, 2007. TİRMİZİ, Ebû İshak Muhammed b. İsa b. Serve, *El-Câmiu 's-Sahih*, (Şerh. Muhammed Abdurrahman B. Abdürrahim Mubâr Kefûrî) Beyrut, (ty).

YAVUZ, Yunus, V. (1998) “*Hayız*”, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, İstanbul

YILDIZ, K. “*Hanımların Özel Halleri*”, 6. Baskı, Semerkant Yayınları, İstanbul, 2007.

ZEMAHŞERİ, Ebû'l-KâsımCârullah Mahmud b. Ömer, “*El-Fâik Fî Garibi'l-Hadîs*”, (Thk. Alî Muhammed El-Becâvî, Muhammed Ebû'l-Fadl İbrahim) Dâru'l-Fikr, Beyrut,(ty).

ZUHAYLİ, V. (1994) “*İslam Fıkıh Ansiklopedisi*” c.3. Risale- Zaman, İstanbul.

Online Kaynak

<http://www.suleymaniyevakfi.org/mobile/sizden-gelenler/adet-doneminde-cinsel-iliski.html>

<http://www.coreklen.com/2009/07/adet-donemi.html>

<https://www.youtube.com/watch?v=bnhqXqv-bg8>